

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

NON TAKE-UP

Una explicació racional

Pere Joan Garcia de la Rocha

José Antonio Noguera

Treball de Fi de Grau – Sociologia

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

20 de maig del 2019

ÍNDEX

- **Introducció.....p.3**
- **Marc Teòric General.....p.4**
- **Marc Teòric Específic.....p.12**
- **Proposta de Validació Empírica.....p.18**
 - Pregunta Inicial.....p.18
 - Model d'Anàlisis.....p.18
 - Hipòtesis.....p.19
 - Proposta Metodològica.....p.20
- **Anàlisi de Resultats.....p.22**
- **Conclusions.....p.28**
- **Referències Bibliogràfiques.....p.30**
- **Annexos.....p.31**
 - Annex 1: Joc Notes 1.....p.31
 - Annex 2: Joc Notes 2.....p.33
 - Annex 3: Joc Notes 3.....p.35
 - Annex 4: Joc Notes 4.....p.37
 - Annex 5: Resultats Tractament 1.....p.39
 - Annex 6: Resultats Tractament 2.....p.41
 - Annex 7: Resultats Tractament 3.....p.43
 - Annex 8: Resultats Tractament 4.....p.45

Per tots és sabut el fet que les prestacions socials (de diferents tipus) no sempre són a l'abast d'aquelles persones que ho necessiten i, a sobre, no en el volum que moltes vegades es requereix. Això succeeix en les nostres societats, fins i tot en aquelles on l'estat de benestar té un caràcter molt més protector (tot i que en molta menor mesura). Però és més amagat el fet que aquestes ajudes sí estiguin disponibles per a les persones que ho necessiten però que no es facin efectives per raons intrínseques (i extrínseques) dels propis receptors. Moltes persones no reben les prestacions socials a les quals tenen dret tot i que els sistemes de beneficis arriben a cobrir aquests sectors de la població més vulnerables. Aquest fenomen és conegut com a ***non take-up***, definit com la **no sol·licitud d'ajuts socials per part de persones o famílies que han sigut designades a tenir-ne dret**, ja sigui per motius de desconeixença o per rebuig voluntari d'aquests beneficis. Aquest rebuig voluntari es dona gairebé en 1 de cada 4 ocasions (22%), un percentatge molt elevat dins de totes les modalitats de *non take-up*, el qual gairebé sempre es propiciat per motius d'**estigma**.

Aquesta modalitat de *non take-up* associat a l'estigma serà l'eix central d'anàlisis sobre el que girarà la nostra investigació. Buscarem explicar-lo mitjançant la Teoria de l'Elecció Racional i la Teoria dels Jocs d'Estratègia, i apostarem per la defensa de les normes (socials, morals i quasi morals) i el seu poder d'adscripció i seguiment cap als individus (i de càstig i penalització per transgressió) com a mecanisme explicatiu de l'estigma que afavoreix que una part dels beneficiaris potencials d'aquestes prestacions no les sol·licitin. La pregunta que ens formulem doncs és la següent: ***el non take-up degut a motius d'estigma pot ser explicat a través del seguiment de normes?***

Per tal d'intentar donar resposta a aquesta pregunta la investigació constarà, primer, d'un estat de la qüestió inicial on posarem en context el debat existent al voltant del fenomen i les diferents perspectives teòriques que busquen donar-hi explicació, així com dades i estudis realitzats entorn a ell per, posteriorment, construir el nostre propi objecte d'estudi. A través d'aquest i de la Teoria de l'Elecció Racional i la Teoria dels Jocs d'Estratègia realitzarem una proposta de validació empírica amb la qual puguem establir un model d'anàlisi adequat per tal de poder formular les hipòtesis corresponents i intentar donar resposta a la pregunta formulada a través de l'anàlisi de resultats i les conclusions.

Helen Breese, Natalie Maplethorpe i Mari Toomse elaboren un informe en el National Centre for Social Research (2011), el qual es centra en explicar el *take up* i *non take-up* a través dels crèdits fiscals. Segons ells, no totes les persones o famílies que són escollides per a rebre aquest tipus de crèdits els acaben reclamant. Afirment que la no consciència d'aquests crèdits no és el principal problema pel qual els elegibles que són designats per a poder beneficiar-se'n no els acceptin. Segons dades de la seva investigació, la majoria dels escollibles (78%) que no van reclamar l'ajut, van confirmar que sí havien sentit a parlar dels crèdits fiscals. Tot i això, no van exigir-lo perquè no sabien que havien sigut escollits per a poder-ho fer (Breese, Maplethorpe i Toomse, 2011). Això ens condueix cap a un escenari on, tot i que les ajudes de l'estat arriben als sectors necessitats, la tasca comunicativa per a que es pugin dur a terme no s'està realitzant correctament. A més, al voltant d'una de cada cinc persones que havien sentit a parlar de l'ajut i podien disposar-ne (22% restant) van al·legar d'altres motius per a explicar el perquè de la no reclamació. Aquestes raons poden ser dividides en dues àrees: la primera fa referència a raons com la complexitat del sistema, no saber com realitzar la reclamació i/o antigues experiències negatives. El segon tipus de raons descriuen motius personals per a no reclamar tals com la necessitat de sentir-se independents i no necessitats d'ajudes fiscals, poca retribució pel cost que suposava reclamar, etc. (Breese, Maplethorpe i Toomse, 2011). Aquestes resulten d'especial interès per al nostre estudi, ja que estan directament relacionades amb possibles formes de fer i decidir explicades en termes de racionalitat. També varen preguntar a aquells que no havien reclamat per no ser conscients que havien sigut escollits si, en cas contrari (és a dir, en el cas que si s'haguessin assabentat que podien disposar dels crèdits fiscals) haguessin exigut els ajuts en forma de crèdits. El 78% va assegurar que sí, però fins a un 15% va seguir defensant que no es beneficiaria d'aquests ajuts (Breese, Maplethorpe i Toomse, 2011).

L'estudi *Access to social benefits: reducing non-take-up* elaborat per l'Eurofound (Dubois i Ludwinek, 2015) defineix que, en diferents contextos, el *non take-up* entre la població en situacions de vulnerabilitat pot ser explicat per raons de: falta d'informació (falta de consciència sobre els ajuts que l'estat atorga, falta de consciència de si s'ha sigut escollit per a rebre l'ajut i falta de consciència sobre el procediment); complexitat d'accés (el qual comporta una complexitat del procediment per a la reclamació de les

prestacions o la falta de recursos tals com el temps o la capacitat de viatjar fins a l'oficina de treball); i barreres socials (estigma o percepció d'un stigma vinculats a les condicions necessàries per a ser elegible, orgull o finalment falta de confiança en les institucions).

En el *paper* no publicat del GSADI (Grupo de Sociología Analítica y Diseño Institucional) sobre el seu experiment *Percepciones de estigma y take-up de prestaciones: un estudio experimental* (De Quintana, Griera, Miguel, Muñoz, Noguera i Tena-Sánchez, 2019) busquen mostrar com aquesta falta d'anonimat a l'hora de sol·licitar les prestacions augmenta les taxes de *non take-up* i com, justament, el fet que ser elegible per a l'ajut estigui associat a unes característiques que es perceben com a desfavorables o poc mereixedors també fa incrementar la no reclamació per motius d'estigma.

Com podem observar l'estigma juga un paper important com un dels factors explicatius que més incideixen sobre l'elecció dels individus alhora de decidir no beneficiar-se d'ajuts socials. Podríem definir-lo com la situació en la que una persona posseeix (o creu que posseeix) algun atribut o característica que perjudica la seva identitat social en un context determinat. En el text *The stigma of claiming benefits: a quantitative study*, publicat al Journal of Social Policy, Ben Baumberg (2015) diferencia entre dos tipus d'estigma: el que és degut a motius personals i l'estigmatització per raons de caire més aviat social. El primer és descrit com el sentiment propi d'una persona que afirma que els beneficis li faran transmetre una identitat devaluada. En contrast, l'estigmatització és la percepció que d'altres persones són les que devaluen la pròpia identitat. Segons Baumberg la reclamació de beneficis és estigmatitzada perquè és arraigada en normes de reciprocitat. Les persones que no aconsegueixen correspondre regals incorren socialment en sancions, i en la mesura en que els ajuts es perceben com a regals, aquests ajuts seran llavors estigmatitzants. A més, el grau d'estigma depèn de si les reclamacions són percebudes cap a elegibles meritoris. Aquests mèrits són basats en judicis sobre el nivell de necessitats. Per tant, aquells escollibles que no se'ls hi considera un nivell de necessitats suficient com per a ser considerats mereixedors dels ajuts, tenen una identitat social devaluada. És així doncs com es genera l'estigma i com aquest, a la vegada, provoca el sentiment de vergonya que desencadenarà en el *non take-up*. D'aquesta forma entenem la relació entre els conceptes estretament relacionats d'estigma i vergonya. Aquesta última és una emoció poderosa, la qual implica una avaluació negativa del "jo" en comparació amb les pròpies expectatives i les expectatives imaginades dels demés (Baumberg, 2015).

En relació amb el rol que juguen les emocions per incidir en el *non take-up* que acabem d'esmentar en l'últim paràgraf, Jon Elster (2002) descriu el paper d'aquestes com un factor d'influència sobre els diferents estats mentals dels individus (en especial a les creences) i sobre l'acció i comportament d'aquests. Fa una classificació dels diferents tipus d'emocions, i un dels grups importants que se'n destaquen són les anomenades *emocions avaluatives*. Aquestes impliquen una avaluació positiva o negativa del comportament o caràcter d'un mateix o de tercers. A la *Taula 1* desglossem tot el seguit d'emocions que Elster defineix com a avaluatives:

Vergonya	provocada per una creença negativa sobre el caràcter d'un mateix
Menyspreu o odi	són provocats per les creences negatives sobre el caràcter d'un altre (la creença que l'altre és inferior condueix al menyspreu i la idea que l'altre és dolent condueix a l'odi).
Culpa	produïda per una creença negativa sobre l'acció d'un mateix
Ira	provocada per una creença negativa sobre l'acció d'un altre cap a un mateix
Indignació cartesiana	provocada per una creença negativa sobre l'acció d'un altre cap a un tercer
Altivesa	produïda per una creença positiva sobre el caràcter d'un mateix
Simpatia	induïda per una creença positiva sobre el caràcter d'algú altre
Orgull	provocat per una creença positiva sobre l'acció d'un mateix
Gratitud	provocada per la creença positiva sobre l'acció d'un altre cap a un mateix
Admiració	produïda per una creença positiva sobre l'acció d'un altre cap a un tercer

TAULA 1

Elster destaca el vincle mediador que lliga aquestes emocions i les accions que poden desencadenar, i ho anomena tendència cap a l'acció. Cadascuna d'aquestes emocions sembla tenir associada una tendència a l'acció particular. Ho podem observar en la *Taula 2*:

Vergonya	→ Amagar-se, escapar, suïcidar-se
Menyspreu	→ Evitar, aïllar
Odi	→ Fer que l'objecte d'odi deixi d'existir
Culpa	→ Confessar, esmenar, ferir-se
Ira o indignació cartesiana	→ Fer patir a l'objecte de l'emoció. Tot i que la ira i la indignació cartesiana tenen la mateixa tendència a l'acció, la de la primera és més forta. Els subjectes estan disposats a pagar un cost més gran per perjudicar a qui els ha perjudicat a ells que per perjudicar a qui ha perjudicat a un tercer.

TAULA 2

Les emocions de vergonya, odi, menyspreu i culpa tenen íntimes relacions amb el compliment de les normes (socials i morals) i l'execució de les seves sancions. Són dos els autors/es que construeixen una classificació eficient sobre les normes i els seus efectes. Una d'elles és Cristina Bicchieri, qui formula una reconstrucció racional del seguiment de normes socials. L'autora italiana (2006) sosté que complir normes és racional perquè es pot concebre el fenomen a partir de les preferències i creences dels agents. Bicchieri diferencia entre dos tipus de normes, les socials i les morals. Les primeres són definides a partir de quatre condicions:

Contingència	l'individu <i>i</i> sap que la regla <i>R</i> existeix en situacions del tipus <i>S</i> ;
Preferència condicional	<i>i</i> prefereix complir amb <i>R</i> en situacions del tipus <i>S</i> a condició que:
Expectatives empíriques	<i>i</i> creu que un subgrup suficientment ampli de <i>P</i> compleix amb <i>R</i> en situacions del tipus <i>S</i> ;
Expectatives normatives	<i>i</i> creu que un subgrup suficientment ampli de <i>P</i> espera que <i>i</i> compleixi amb <i>R</i> en situacions del tipus <i>S</i> ; o
Expectatives normatives amb sancions	<i>i</i> creu que un subgrup suficientment ampli de <i>P</i> espera que <i>i</i> compleixi amb <i>R</i> en situacions del tipus <i>S</i> i, en cas contrari, <i>i</i> sap que pot ser sancionat per la seva transgressió.

TAULA 3

Bicchieri doncs es refereix al seguiment d'una norma social en dos possibles casos: un sense necessitat de sancions, i un altre per l'efecte dissuasiu d'aquestes. Les normes morals, a diferència de les socials, són incondicionals. Els individus segueixen les normes morals independentment del que facin o pensin els demés. Les expectatives o preferències de la resta no proporcionen una bona raó per a seguir una norma moral, sinó que són seguides perquè es considera que són bones en sí mateixes. La raó per obeir una norma d'aquest tipus resideix doncs en el contingut de la norma mateixa. En cap dels dos tipus de norma, però, és 100% necessari que aquesta comporti una regularitat de conducta. Així doncs, una norma pot existir y no ser seguida (Bicchieri, 2006 citat en Güell-Sans i Tena-Sánchez, 2009).

L'altre autor que ha establert una classificació plausible sobre els diferents tipus de normes i les seves tendències a l'acció és Jon Elster. L'autor noruec (2007), a diferència de Bicchieri, diferencia entre tres tipus de normes: les socials, les morals i les quasi morals. Tant les primeres com les segones són de caràcter condicional. Les quasi morals ho són respecte a la conducta d'altres agents, les socials respecte a la seva presència. Un agent es troba motivat per una norma quasi moral quan està motivat per complir sí, i només sí, els demés també ho fan. En canvi, un agent està motivat per una norma social sí, i només sí, existeixen d'altres agents que poden observar o descobrir el seu compliment. Les normes morals, en canvi, són incondicionals. Exactament igual que en les afirmacions de Bicchieri, aquest tipus de normes són seguides no en referència a les expectatives dels demés, sinó perquè es consideren bones en sí mateixes. És important però establir el fet que no hi ha res en el contingut de la norma que ens digui de quin tipus és. Una mateixa regularitat de conducta pot ser el resultat de la operació de normes diferents o inclús d'una combinació d'aquestes. Elster no deixar clar quines són les emocions vinculades a les normes quasi morals, però si que estableix la cadena causal de les dues primeres: la violació d'una norma social causa menyspreu en l'observador i vergonya en el violador, mentre que la violació d'una norma moral genera indignació en l'observador i culpa en el violador (Elster, 2007 citat en Güell-Sans i Tena-Sánchez 2009). En les figures 1 i 2 podem veure il·lustrada la relació causal que acabem d'explicar:

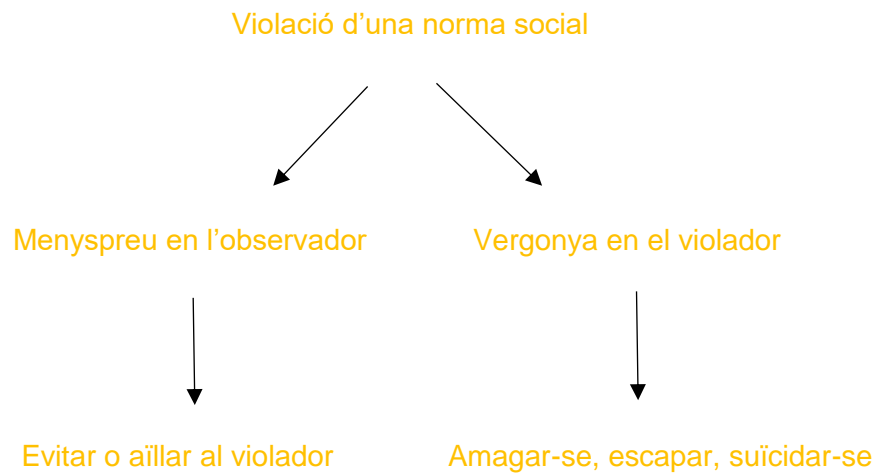

FIGURA 1

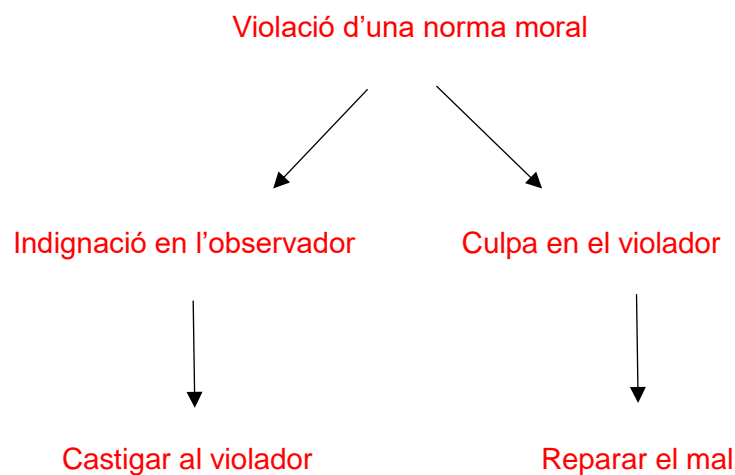

FIGURA 2

Per acabar caldrà fer menció als mecanismes d'acció que descriu la TER per a donar explicació a tot tipus de fenòmens socials (com per exemple el del *non take-up*). El que busquen fer plausible corrents teòriques com la TER o l'IM (Individualisme Metodològic) és explicar els fenòmens macro socials a través dels fets micro socials, és a dir, focalitzant la seva mirada sobre els elements primaris de la realitat social; els individus (i les seves accions). Utilitzen el conegut vaixell de Coleman, que podem observar en la figura 3, i centren el focus d'interès en el nivell superior del vaixell, però explicant les propietats d'aquests fenòmens socials i els seus canvis a través de les accions dels individus (o sigui, a través del nivell inferior del vaixell), ja que són aquests, i no les entitats socials, els qui estan dotats de poders causals (Hedström, 2006).

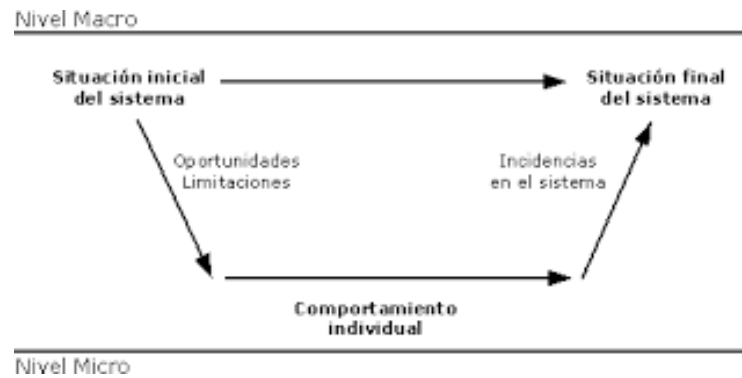

FIGURA 3

Les aportacions de Hedström a través de la teoria DBO resulten clau per a explicar els esdeveniments socials mitjançant les mencionades accions dels agents. Segons aquesta teoria, els desitjos (D), les creences (B) i les oportunitats (O) són els termes teòrics primaris sobre els que es basa l'anàlisi de l'acció i la interacció. Aquests desitjos, creences i oportunitats són entesos com les causes immediates de les accions dels actors, i són adquirits pels individus a partir de la informació que aconsegueix captar del seu entorn (Hedström, 2006). A més a més, i com a definició clàssica al terme de racionalitat, cal mencionar el concepte de funció d'utilitat, el qual fa referència a l'ordre de preferències que els agents adjudiquen sobre el seu conjunt d'opcions, basant-se en càlculs de cost-benefici sobre la utilitat esperada que li proporcionarà cada acció, buscant així la seva maximització (Sánchez-Cuenca, 2004). És a partir d'aquesta maximització d'utilitat que la Teoria de Jocs busca predir el comportament dels agents. Però anticipar aquests resultats comporta operacions diferents segons quina sigui la situació i el problema concret al que s'enfronten. La Teoria de Jocs presenta quatre models típics de jocs d'acció i interacció entre agents, els quals proven d'analitzar el problema de presa de decisions en circumstàncies d'interacció. El problema de les situacions d'acció col·lectiva (com pot ser el cas del *take-up i non take-up*) sorgeix quan per aconseguir certs beneficis és necessari que els actors cooperin entre ells. En certa forma es poden distingir dos plànols: el que és bo per a tots i el que és bo per a cadascun dels agents individualment. Si els dos plànols coincideixen, si el que és bo per a cadascun d'ells també ho és per a tots, llavors tots tindran incentius per a cooperar. Però el que acostuma a passar en la majoria de situacions socials és que el plànol individual i el col·lectiu no concorden completament. La teoria de l'acció col·lectiva, que analitza el problema de la cooperació, es centre en els diversos jocs que presentem en les figures 4, 5, 6 i 7, els quals són dissenyats per a representar les possibles modulacions entre el plànol del que és bo per al col·lectiu i el que és bo per a cadascú (Sánchez-Cuenca, 2004).

DILEMA DEL PRESONER

	C	NC
C	3,3	1,4
NC	4,1	2,2

$$U(\text{NC}) > U(\text{CC}) > U(\text{NN}) > U(\text{CN})$$

FIGURA 4

DILEMA DEL GALLINA

	C	NC
C	3,3	2,4
NC	4,2	1,1

$$U(\text{NC}) > U(\text{CC}) > U(\text{CN}) > U(\text{NN})$$

FIGURA 5

JOC DE LA SEGURETAT

	C	NC
C	4,4	1,3
NC	3,1	2,2

$$U(\text{CC}) > U(\text{NC}) > U(\text{NN}) > U(\text{CN})$$

FIGURA 6

JOC DEL PRIVILEGIAT

	C	NC
C	4,4	2,3
NC	3,2	1,1

$$U(\text{CC}) > U(\text{NC}) > U(\text{CN}) > U(\text{NN})$$

FIGURA 7

Un cop vist el debat existent al voltant del fenomen del *non take-up* i les diverses perspectives teòriques i classificacions que busquen donar-hi explicació, construïrem el nostre propi cos teòric sobre el fenomen. En la següent taula hem establert una classificació on s'especifiquen les diferents modalitats de *non take-up*, les seves raons explicatives i el tipus de mecanisme racional que teòricament ho explica. Hem utilitzat com a punt de partida l'estudi realitzat per Dubois i Ludwinek, *Access to social benefits: reducing non-take-up* (2015), on classifiquen el *non take-up* a través de tres modalitats.

MODALITATS DE NON TAKE-UP	CASOS DE NON TAKE-UP EN CADA MODALITAT	MECANISMES RACIONALS EXPLICATIUS
FALTA D'INFORMACIÓ	Falta de consciència sobre els ajuts que l'Estat atorga	<i>Falta d'informació dels agents que afecta a les seves creences sobre els estats del món i, per tant, al seu menú d'oportunitats per a poder dur a terme les seves pròpies accions</i>
	Falta de consciència de si s'ha sigut escollit per a rebre l'ajut	<i>Falta d'informació dels agents que afecta a les seves creences sobre els estats del món i, per tant, al seu menú d'oportunitats per a poder dur a terme les seves pròpies accions</i>

	Falta de consciència sobre el procediment	<i>Falta d'informació dels agents que afecta a les seves creences sobre els estats del món i, per tant, al seu menú d'oportunitats per a poder dur a terme les seves pròpies accions</i>
COMPLEXITAT D'ACCÉS	Complexitat del procediment per a la reclamació	<i>Maximització d'utilitat en termes de cost-benefici</i>
	Falta de recursos tals com el temps o la capacitat de viatjar	<i>Maximització d'utilitat en termes de cost-benefici</i>
BARRERES SOCIALS	Estigma degut a motius personals vinculat a les condicions necessàries per a ser elegible	<i>Norma moral que proscriu extreure recursos dels demés</i>
	Estigma degut a motius socials vinculat a les condicions necessàries per a ser elegible	<i>Norma social o quasi moral que proscriu extreure recursos dels demés</i>

TAULA 4

Classifiquem el *non take-up* en tres branques, la primera de les quals és deguda a la falta d'informació. Aquesta pot donar-se per causes de falta de consciència sobre els ajuts que l'Estat atorga, per falta de consciència de si s'ha sigut escollit per a rebre l'ajut i per falta de consciència sobre el procediment. Totes tres són explicades en termes de racionalitat a partir de la falta d'informació que posseïen els agents i que influïa sobre

les seves creences i, consegüentment, sobre el seu menú d'oportunitats per a realitzar les respectives accions a l'hora de reclamar (Hedström, 2006). Aquesta és la modalitat que ocupa un percentatge més elevat entre les raons explicatives del fenomen. Més concretament, i segons dades de l'informe del National Centre for Social Research (Breese, Maplethorpe i Toomse, 2011), un 16% dels individus potencialment elegibles no havia sentit a parlar de les prestacions socials a les que tenia dret. Dins del 84% restant, un 78% no sabien que havien sigut escollits per a beneficiar-se'n. L'altre 22% va al·legar diferents motius, els quals corresponen a les altres dues modalitats que hem establert. Una d'elles, deguda a la complexitat del sistema, és dona en casos on la dificultat del procediment per a la reclamació i la falta de recursos tals com la capacitat de viatjar o el temps són massa elevats. La maximització d'utilitat dels agents els condueix a no realitzar les reclamacions pertinents, ja que en termes de cost-benefici no els surt rentable fer-ho.

L'última modalitat de *non take-up*, provocada per barreres socials, és en la que centrarem el nostre estudi. L'hem focalitzada sobre el concepte d'estigma, i en concordança amb el que descriu Baumberg (2015) aquest l'hem dividit en dos casos diferents: un degut per motius personals vinculats al fet de ser elegible i l'altre per motius socials. El primer dels dos es descriu com el sentiment propi d'una persona que afirma que els beneficis li faran adquirir una identitat devaluada, i és explicat en termes de racionalitat per l'adhesió al que prescriu una norma moral. El segon com la percepció que d'altres persones són les que devaluen la identitat de l'individu, i racionalment s'explica pel seguiment d'una norma social o quasi moral. Si ens cenyim a les afirmacions de Baumberg (2015) sobre el fet que la reclamació de beneficis és estigmatitzada per raons de reciprocitat, trobem que la relació entre el fenomen del *non take-up* i la conducta induïda a través del compliment de normes pot resultar de gran importància per al seu explicament. Creiem doncs que les normes (socials, morals i quasi morals) juguen un paper cabdal com a factor explicatiu de la no reclamació d'ajuts per motius d'estigma (personal i social) vinculat a les condicions necessàries per a ser elegible. Les persones que no aconsegueixen correspondre regals incorren socialment en sancions, i en la mesura en que els ajuts es perceben com a regals, aquests ajuts seran llavors estigmatitzants (Baumberg, 2015). Per tant, la nostra hipòtesis principal es basa en que la no reclamació dels beneficis per motius d'estigma pot ser explicada per normes socials, morals o quasi morals que proscriuen extreure recursos dels demés si no s'és un elegible meritori. Aquests mèrits són basats en judicis sobre el nivell de necessitats i (afegint-ho a la teoria de Baumberg) sobre el nivell d'esforç: aquells elegibles que no se'ls hi considera un nivell de necessitats suficients (persones no

vulnerables social i econòmicament) o que no han realitzat un esforç considerable (gent amb ingressos en “negre” o patrimonis però que no treballen, o persones en situació d’atur però que no busquen feina) com per a ser considerats mereixedors dels ajuts, tenen una identitat social i personal devaluada i, per tant, no són considerats dignes per a obtenir les prestacions. És així com es genera l’estigma i com aquest, a la vegada, provoca un sentiment de vergonya o culpa. D’aquesta forma entenem la relació entre els conceptes estretament relacionats d’estigma i vergonya, però a més afegirem el de culpa, ja que aquesta emoció és la que explica el compliment de les normes morals i quasi morals i l’execució de les seves sancions. Aquestes emocions, al mateix temps, es sostenen paral·lelament per les de menyspreu (en el cas de la vergonya) i odi (en el cas de la culpa) que els observadors de la transgressió infligeixen cap als individus estigmatitzats (és a dir, transgressors de la norma).

Hem escollit les normes socials, morals i quasi morals que defineix Jon Elster per a explicar el fenomen. Tot i que la classificació que estableix Bicchieri no dista massa de la del polític noruec, trobem que la distinció entre normes socials i quasi morals captura millor el fenomen que la distinció de Bicchieri entre normes socials amb expectatives normatives amb i sense sancions. La diferenciació d’Elster il·lumina millor el fet que no es tracta de dues formes alternatives de seguir la mateixa norma sinó que es tracta de fonts de motivació diferents, que influeixen sobre la conducta de forma diferent i que es recolzen sobre emocions diferents connectades a les violacions de les normes a través de cadenes causals també diferents (Güell-Sans i Tena-Sánchez, 2009). Tot i això, Elster no deixa mai clar quines són les emocions vinculades a les normes quasi morals, però nosaltres hem decidit lligar-les amb la mateixa cadena causal que les normes morals. D’aquesta forma, distingim les dues formes de motivació que influeixen sobre la conducta mitjançant normes, una a nivell personal, la qual és incondicional al que facin els demés (les normes morals); i l’altre a nivell social, la qual és condicional als demés agents però amb la diferència que mentre les normes quasi morals són sostingudes per les emocions de culpa i indignació i són condicionals respecte a la conducta dels demés, les normes socials ho són només respecte a la seva presència i, per tant, la seva cadena causal és també diferent, basant-se en les emocions de vergonya i menyspreu. A continuació podem observar la nostre reformulació d’aquestes cadenes causals (hem inclòs la de les normes quasi morals) basades en la definició d’Elster:

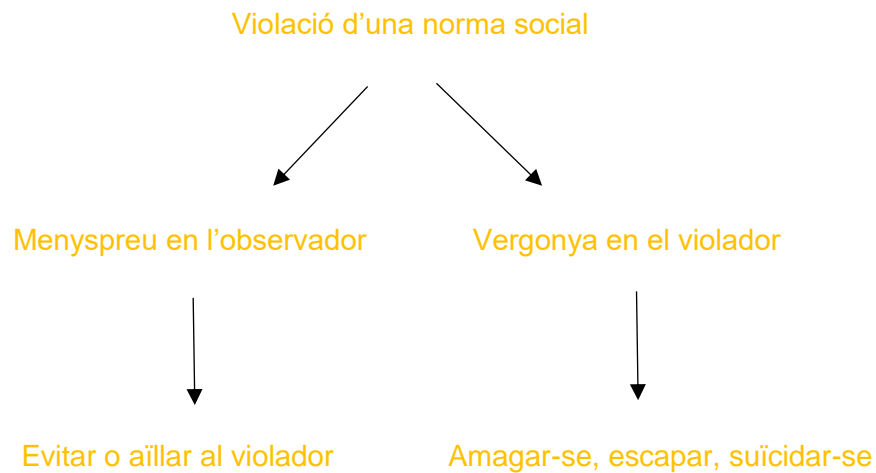

FIGURA 8

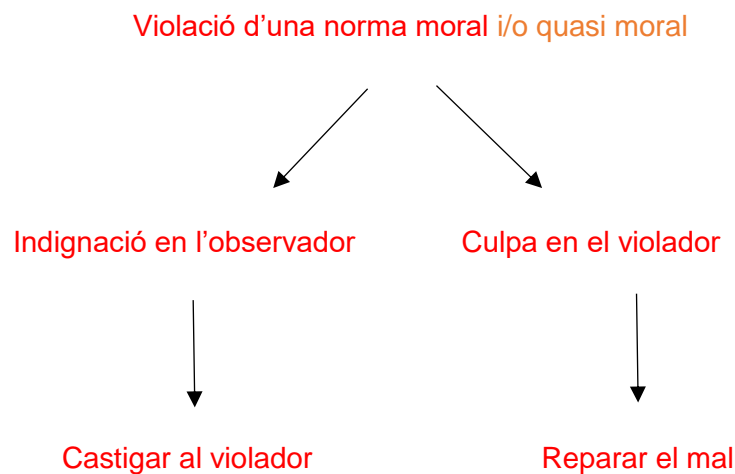

FIGURA 9

Cal recordar el fet que no hi ha res en el contingut de la norma que ens digui de quin tipus és. Una mateixa regularitat de conducta pot ser el resultat de la operació de normes diferents o inclús d'una combinació. Per tant, diferents individus poden tenir diverses fonts de motivació per seguir una mateixa norma. A més, per a que una norma existeixi no cal que sigui seguida per tots i cadascun dels subjectes (Elster, 2007 citat en Güell-Sans i Tena-Sánchez, 2009). En el nostre estudi no inspeccionarem quin tipus de normes són les que operen per tal d'incidir en el *non take-up*, ja que això ens portaria a un tipus d'investigació que aquí no som capaços d'abordar.

Així doncs, entenem els ajuts i prestacions com un bé el qual no tothom és merescut per a beneficiar-se'n, ja que existeixen normes (socials, morals i quasi morals) que proscriuen no extreure recursos dels demés si no s'és suficientment meritori (en

quant a esforç i necessitats) per a fer-ho. A partir de la Teoria de Jocs i els seus dilemes típics d'acció col·lectiva i cooperació buscarem plasmar la nostra hipòtesis principal i donar-li una explicació racional i plausible al fenomen. Utilitzarem el *Dilema del Gallina* per a representar aquest problema d'acció col·lectiva que suposa reclamar o no reclamar les prestacions, doncs és el joc que millor exemplifica la situació de *take-up i non take-up* donat que els agents es troben immersos en un conflicte que els obliga a decidir qui és el "gallina" que decideix no reclamar per a que els demés puguin beneficiar-se dels ajuts. A més, els plànols del que és bo individualment i del que és bo col·lectivament es troben contraposats: el que és bo pel grup (que els ajuts arribin a qui els necessita i se'ls mereixi) és dolent per l'individu (beneficiar-se dels ajuts) i viceversa. Entenem doncs la no reclamació d'ajuts com l'estratègia de cooperar, i reclamar-los com la de no cooperar.

DILEMA DEL GALLINA

	C	NC
C	3,3	2,4
NC	4,2	1,1

$$U(\text{NC}) > U(\text{CC}) > U(\text{CN}) > U(\text{NN})$$

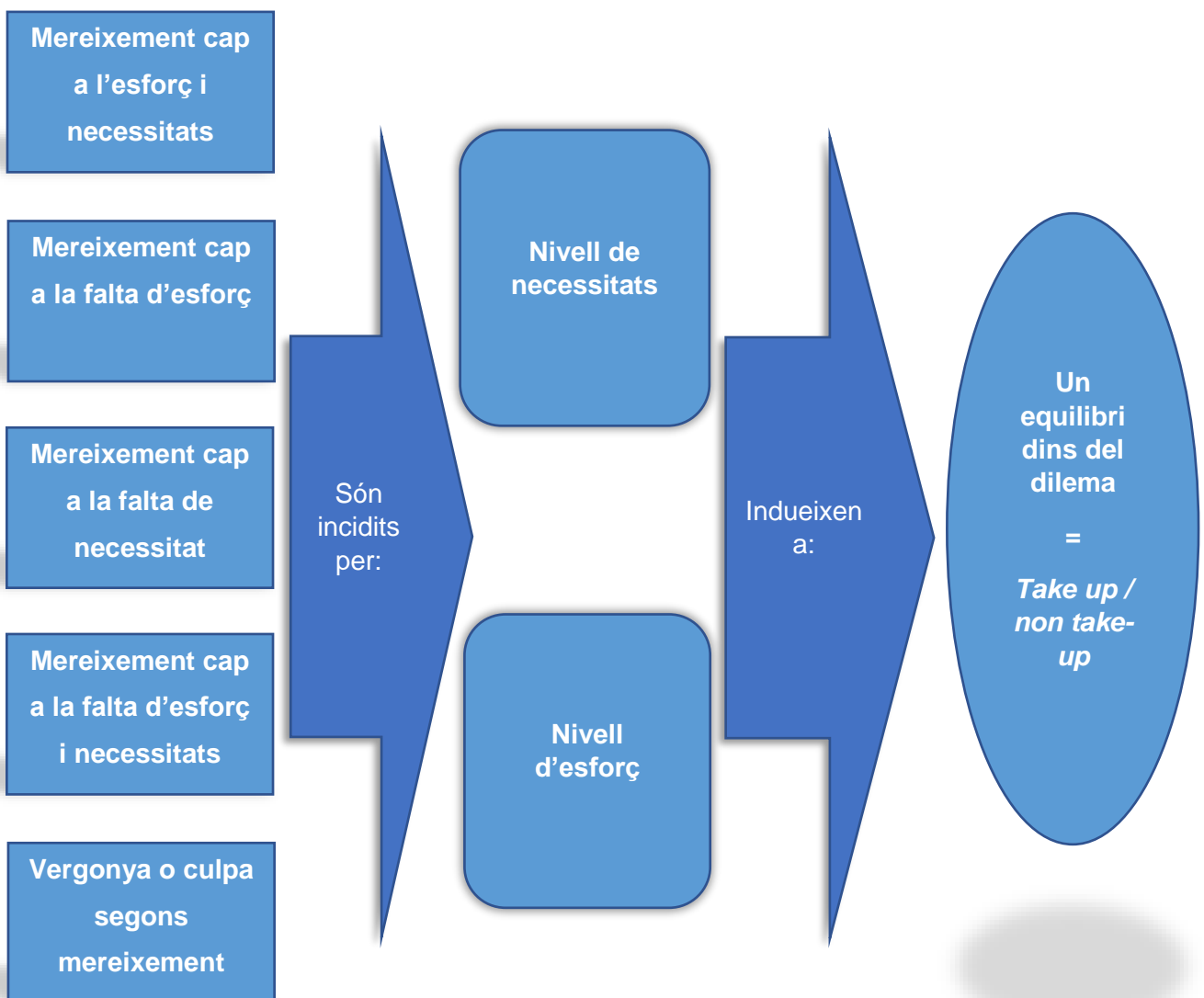
FIGURA 10

Com es pot apreciar en la figura 10, el joc té dos equilibris de Nash asimètrics (ambdós jugadors obtenen beneficis diferents), "4,2" i "2,4", però sense estratègies dominants. D'entrada i sense informació prèvia, és impossible saber quin dels dos equilibris prevaldrà, ja que aquests depenen de factors externs que van més enllà del joc. Què és el que provoca que els agents decideixin cooperar en certs casos (és a dir, que decideixin no sol·licitar les prestacions) mentre d'altres prefereixen no fer-ho (o sigui, mentre d'altres les sol·liciten)? L'adscripció de normes. Les normes donen solució a jocs d'aquest estil conduint als agents cap a un dels dos equilibris i monitoritzant les estratègies dels individus segons les condicions en quant al seu nivell de necessitats i d'esforç. Per tant, la norma (social, moral o quasi moral) que proscriu extreure recursos dels demés si no s'és elegible meritori (en quant a necessitats i esforç) direcciona a un seguit d'individus cap al *non take-up*, facilitant l'equilibri "NC" dins del dilema.

PREGUNTA INICIAL

El *non take-up* degut a motius d'estigma pot ser explicat a través del seguiment de normes?

MODEL D'ANÀLISI

El nostre model d'anàlisi està basat en dues variables analítiques principals:

- **El nivell de necessitats:** el qual pot ser suficient o insuficient.
- **El nivell d'esforç:** el qual pot ser considerable o escàs.

A partir d'aquestes dues buscarem trobar el nivell d'incidència i relació sobre la variable dependent:

- **Take up o non take-up** degut a motius d'estigma.

A més tractarem també amb un seguit de variables secundàries ens ajudaran a observar la percepció cap al mereixement (o desmereixement) dels subjectes i el grau de vergonya o culpa segons el nivell de necessitat i/o esforç:

- **Mereixement (o desmereixement)** cap a les necessitats i esforç aliè.
- **Mereixement (o desmereixement)** cap a la falta d'esforç aliè.
- **Mereixement (o desmereixement)** cap a la falta de necessitats aliena.
- **Mereixement (o desmereixement)** cap a la falta de necessitats i esforç aliè.
- **Culpa o vergonya** segons el propi mereixement.

HIPÒTESIS

Un cop dissenyat el nostre model d'anàlisi, definides les unitats analítiques i els diferents indicadors amb els que estructurarem la investigació podem plantejar les següents hipòtesis per tal de contrastar la validesa del nostre estudi:

- **H1:** un nivell de necessitats suficient i d'esforç considerable comporten una disminució del *non take-up*.
- **H2:** els subjectes amb un nivell de necessitats i d'esforç considerable són percebuts per la resta com a elegibles meritoris.
- **H3:** un nivell de necessitats suficient i/o d'esforç considerable comporta més penalitzacions sobre aquells que transgredeixen la norma.
- **H4:** un nivell de necessitats insuficient i/o d'esforç escàs comporta un augment de les emocions de vergonya o culpa.

PROPOSTA METODOLÒGICA

A partir de l'objecte d'estudi i el model d'anàlisi que hem dibuixat prèviament, i per tal d'intentar validar les hipòtesis i poder respondre així a la pregunta inicial, dissenyarem un experiment conductual a partir de la construcció d'un joc en forma d'enquesta amb l'objectiu de simular una situació d'acció col·lectiva similar a la que se'ns presenta amb el fenomen del *non take-up*. El joc estarà construït en base al *Dilema del Gallina*, amb la mateixa matriu de beneficis i les mateixes estratègies a escollir per tal de presentar la contraposició entre els plànols individuals i col·lectius i el conflicte en el que es troben immersos els individus en aquest tipus de situacions d'acció col·lectiva on han de decidir quin és l'equilibri final al que arriben. Plantejarem un context acadèmic on els individus s'hi sentin familiaritzats. Els subjectes representaran el rol d'alumnes dins d'una classe universitària formada per un grup de 20 companys/es més. Després de realitzar un examen important per al seu desenvolupament acadèmic, el professor planteja el següent dilema: cadascun d'ells, de forma totalment anònima i individual, ha d'escollir si vol sumar 1 punt extra o 3 punts extres sobre la seva nota final, però amb la condició que si més del 25% del total d'alumnes escull l'opció dels 3 punts extres, ningú sumarà res. En les figures 11 i 12 podem veure com l'estructura del joc que hem plantejat (l'anomenarem *Joc Notes*) i la del *Dilema del Gallina* és la mateixa.

DILEMA DEL GALLINA

	C	NC
C	3,3	2,4
NC	4,2	1,1

$$U(\text{NC}) > U(\text{CC}) > U(\text{CN}) > U(\text{NN})$$

FIGURA 11

JOC NOTES

	1p	3p
1p	1,1	1,3
3p	3,1	0,0

$$U(\text{NC}) > U(\text{CC}) > U(\text{CN}) > U(\text{NN})$$

FIGURA 12

El joc estarà dividit en 4 tractaments diferents dissenyats a partir de les variables “nivell de necessitats” i “nivell d’esforç”. Cadascun dels tractaments descriurà una situació distinta des de la que partirà l’individu. El nivell d’esforç es descriurà segons si l’alumne/a ha estudiat o no, i el nivell de necessitats a partir de si ha fet un bon examen i sap, per tant, que traurà una nota alta o no. En la figura 13 podem observar el disseny factorial dels quatre grups experimentals:

TRACTAMENTS EXPERIMENTALS

	Esforç considerable	Esforç escàs
Necessitats suficients	T1	T2
Necessitats insuficients	T3	T4

FIGURA 13

Després d’escollir la puntuació extra pertinent (que mesurarà el grau de *non take-up*), en cada model es realitzaran tres preguntes per tal de mesurar la percepció de mereixement cap a la falta (o no) d’esforç i/o necessitats de la resta d’individus. Posteriorment hem dissenyat una última pregunta per captar el grau de vergonya o culpa en casos de *non take-up*. En aquesta última pregunta, a més, buscarem controlar possibles desviacions en les respostes degut a la pròpia probabilística del joc, ja que tot i que la simulació busca representar de la forma més exacta possible la situació real de *non take-up* a través del dilema, no deixa de ser un joc de risc on les probabilitats juguen un paper important sobre la presa de decisions, així que contemplem el fet que l’elecció d’1 punt, en certs casos, sigui causada per augmentar les probabilitats que tots aconseguixin sumar i/o per qüestions d’aversió al risc.

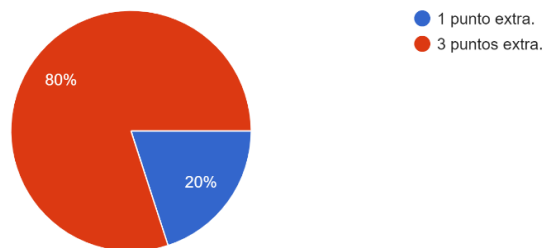
Les enquestes es duran a terme en 4 documents de *Google Forms* (una per tractament) i seran redactades en castellà per tal d’ampliar el rang del marc mostral (per a que pugui ser resposta per un nombre major de persones). Les preguntes en cada model seran presentades en el mateix ordre i escrites amb les mateixes paraules per evitar possibles casos de *frame*. Es realitzaran 30 enquestes per cada model i es duran a terme a través de l’aplicació mòbil WhatsApp, enviant-se de forma individual i privada. D’aquesta forma el canal facilitarà la realització d’un gran nombre d’enquestes (120 en total) i al mateix temps com que s’envien de forma individual es controlen les respostes.

Després de dur a terme la proposta metodològica i realitzar les 30 enquestes de cada tractament podem analitzar els resultats pertinents i contrastar-los amb les hipòtesis plantejades. Els resultats confirmen la primera de les hipòtesis, la que afirma que un nivell de necessitats suficient i d'esforç considerable comporten una disminució del *non take-up*. Com es pot apreciar en el *Gràfic 1*, només un 20% dels subjectes del *Tractament 1* decideix escollir la opció d'1 punt. És a dir que un grau de necessitats i d'esforç elevats propicien que l'altre 80% decideixi elegir els 3 punts extra.

TRACTAMENT 1

¿Qué puntuación extra escoges?

30 respuestas

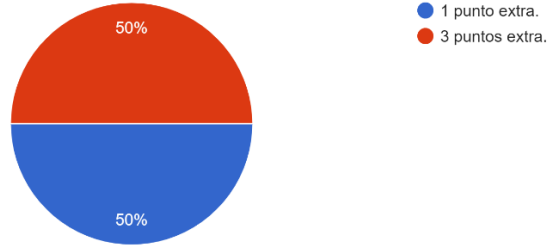
GRÀFIC 1

En els gràfics 2, 3 i 4 podem veure contrastats aquests resultats amb els de la resta de tractaments. Veiem com en els demés el grau de *non take-up* augmenta progressivament a mesura que disminueix el nivell de necessitats.

TRACTAMENT 2

¿Qué puntuación extra escoges?

30 respuestas

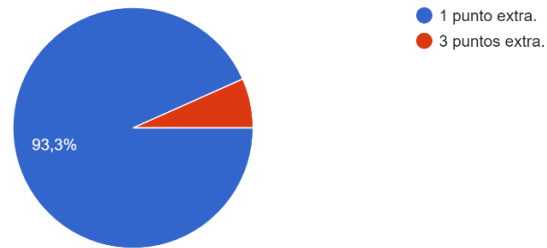

GRÀFIC 2

TRACTAMENT 3

¿Qué puntuación extra escoges?

30 respuestas

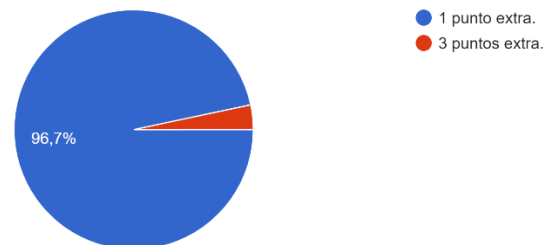

GRÀFIC 3

TRACTAMENT 4

¿Qué puntuación extra escoges?

30 respuestas

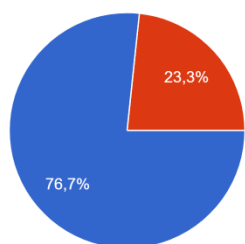
GRÀFIC 4

Podem comprovar doncs com un nivell de necessitats insuficient indueix clarament a un augment del *non take-up*. El nivell d'esforç, tot i ser també un factor important, incideix amb menys força sobre la no reclamació dels 3 punts, tal i com podem apreciar en la comparació entre els gràfics 1 i 2 i entre el 3 i 4. La segona hipòtesis, que certifica que els subjectes amb un nivell de necessitats suficient i d'esforç considerable són percebuts com a elegibles meritoris, podem confirmar-la també com a vàlida ja que els individus de la resta de tractaments, en la seva majoria i amb percentatges similars entre ells, no penalitzen el fet que aquests escullin els 3 punts, sinó que afirmen que els mereixien més que la resta d'alumnes. Podem observar-ho en els següents gràfics corresponents a la percepció de cada subjecte sobre el mereixement cap a les necessitats i esforç del grup 1:

TRACTAMENT 2

Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero supones (y con razón) que hay alumnos que se esfuerza...a. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

30 respuestas

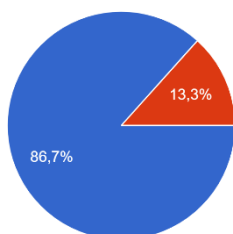
- Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecían elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.
- No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecían los 3 puntos más que el resto de los alumnos.

GRÀFIC 5

TRACTAMENT 3

Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero sabes que hay alumnos que se esforzaron tanto como ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

30 respuestas

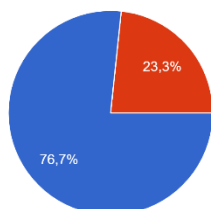
- Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecían elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.
- No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecían los 3 puntos más que el resto de los alumnos.

GRÀFIC 6

TRACTAMENT 4

Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero supones (y con razón) que hay alumnos que se esfuerza...a. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecian elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.
- No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecian los 3 puntos más que el resto de los alumnos.

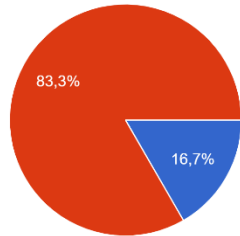
GRÀFIC 7

Mentre que el mereixement cap als 3 punts en situacions de necessitats i esforç alts no baixa del 76,6% en tots els tractaments, en la resta de grups només supera el 50% en una ocasió. En concordança amb el que succeïa anteriorment, en la majoria dels casos el nivell de necessitats és un factor més determinant per a justificar l'elecció dels 3 punts que no pas el nivell d'esforç. Hem de refusar però la tercera hipòtesi, ja que un nivell de necessitats i/o esforç més gran no comporta un grau major de penalitzacions per aquells que transgredeixen la norma. El desmereixement cap a aquells que escullen els 3 punts es dona en uns percentatges similars en tots els tractaments. Finalment hem de descartar també l'última hipòtesis degut a que les emocions de vergonya o culpa no són sentides en major proporció per aquells amb un nivell de necessitats i/o esforç més gran. Si que és cert que aquestes emocions incrementen en relació amb el grau d'esforç i posteriorment i, en menor mesura, amb el grau de necessitats (podem observar-ho en els gràfics 8, 9, 10 i 11), però els percentatges de vergonya o culpa són massa insignificants.

TRACTAMENT 1

(Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra) ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?

6 respuestas

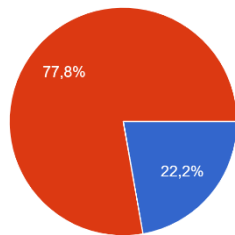
- Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos a pesar de tu esfuerzo y necesidad.
- No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos sumarais algo.

GRÀFIC 8

TRACTAMENT 3

(Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra) ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?

27 respuestas

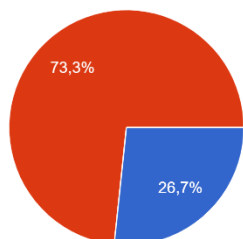
- Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú no los necesitabas y otros alumnos sí.
- No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos sumarais algo.

GRÀFIC 9

TRACTAMENT 2

(Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra) ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?

15 respuestas

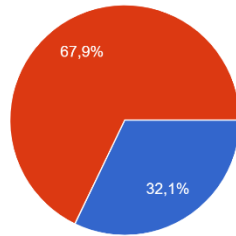
- Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú no te habías esforzado nada y otros alumnos sí.
- No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos sumarais algo.

GRÀFIC 10

TRACTAMENT 4

(Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra) ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?

28 respuestas

- Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú ni te habías esforzado ni necesitabas esos puntos, mientras que otros alumnos sí.
- No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de...

GRÀFIC 11

CONCLUSIONS

Un cop analitzats els resultats i validades (o refusades) les diferents hipòtesis podem extreure'n les conclusions pertinents. Com hem pogut veure en l'apartat anterior, les dues hipòtesis principals que plantejàvem abans de dur a terme la tasca empírica han sigut validades. Tal i com deduïem, un nivell de necessitats suficient i d'esforç considerable comporten una disminució del *non take-up* dins del joc, és a dir, els individus que havien estudiat però que igualment necessitaven els 3 punts perquè no els hi havia anat bé l'examen s'abstenien d'agafar els 3 punts només en un 20% dels casos. A més, la probabilitat del joc incideix amb més força en aquest tractament que en els demés sobre el fet de no triar la màxima puntuació: els qui no escollien els 3 punts ho feien, sobretot, per raons d'altruisme o seguint l'estratègia del *maximin* per tal de conservar així la puntuació mínima, més que per motius de vergonya o estigma. Així doncs, podem extrapolar aquests resultats obtinguts en la simulació a la realitat, i afirmar que les variables d'esforç i sobretot de necessitats influeixen de forma clara sobre el fenomen del *non take-up*. També hem pogut confirmar la segona de les hipòtesis, així que no només els propis individus amb unes necessitats suficients i esforç considerable es veuen mereixedors dels 3 punts, sinó que la resta de subjectes els perceben també com a dignes d'obtenir la puntuació màxima. Podem afirmar doncs que la percepció cap al mèrit a l'hora d'escollir prestacions va lligada al nivell de necessitats i també al grau d'esforç.

Al contrari del que pensàvem en un inici, el grau de penalitzacions sobre els qui transgredeixen la norma no va lligat amb un nivell de necessitats i/o esforç major. De fet, el càstig es dona en un nombre molt més petit del que esperàvem abans de realitzar el joc. Això pot ser explicat, també, per la pròpia simulació. És probable que els individus no castiguin els detractors en una simulació on la resta d'alumnes són ficticis o, fins i tot, perquè no s'hagin arribat a posar suficientment dins del rol que els descrivia el joc. Tampoc hem pogut establir una relació suficientment considerable entre les emocions de vergonya o culpa i un grau de necessitats i/o esforç menor. No només això sinó que, igual que succeeix amb les penalitzacions, el grau de vergonya o culpa es dona en percentatges molt més petits del que pensàvem. Creiem que això pot ser degut, com hem advertit en la proposta metodològica, a la pròpia probabilitat del joc, ja que el voler assegurar-se el punt extra és un factor que sembla tenir més pes en aquesta simulació a l'hora de respondre sobre el perquè del *non take-up* que les pròpies

emocions sancionadores de la norma. A més, un cop duta a terme la validació empírica, hem comprovat que, segurament, les respostes en la pregunta que buscava mesurar la percepció de vergonya o culpa eren massa ambivalents. Ambdues podien ser contestades al mateix temps sense que l'una exclouís a l'altre: el fet de respondre que els motius per no triar els 3 punts siguin deguts a voler augmentar les probabilitats que tots suméssiu alguna cosa no exclou en sí mateix emocions de vergonya o culpa. Amb aquestes premisses, la resposta més fàcil de triar era la que feia referència a la pròpia probabilística del joc.

Malgrat no poder confirmar les dues hipòtesis finals, hem pogut comprovar com el mereixement per condicions de necessitat i d'esforç existeix i, per tant, com aquestes dues variables indueixen a escollir els 3 punts en cas de ser-ne meritori (i com provoca el *non take-up* en situacions on els mèrits no són suficients). Així doncs podem afirmar que les normes són un factor explicatiu a l'hora de donar solucions a jocs com el nostre, basats en *Dilemes del Gallina*, i conduir als actors cap a un equilibri concret. Per tant, podem concloure que el *non take-up* per motius d'estigma pot ser explicat a través del seguiment de normes (socials, morals o quasi morals) que proscriuen extreure recursos dels demés si no s'és elegible meritori (en quant al nivell de necessitats i d'esforç).

Finalment, i com a possibles línies de recerques futures, pensem que seria interessant investigar sobre quines són les emocions que tenen un paper més important a l'hora de provocar el *non take-up*, ja que és quelcom que no hem sigut capaços d'abordar en aquest estudi. Discerní entre les emocions de vergonya o culpa i conèixer en quin grau es donen cadascuna d'elles ens portaria a esbrinar quin tipus de normes són les que pesen més sobre els individus per a conduir-los cap al *non take-up*. Al mateix temps, seria també important explorar quines d'altres variables poden incidir sobre la sol·licitud d'ajuts, és a dir, si per exemple el nivell d'estudis, el nivell d'ingressos, l'edat, el sexe o la nacionalitat (entre d'altres) són factors que poden ajudar a explicar els nivells de *take-up* i/o *non take-up*.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Baumberg, B. (2015). *The stigma of claiming benefits: a quantitative study*. Journal of Social Policy.
- Bicchieri, C. (2006). *The Grammar of Society. The Nature and Dynamics of Social Norms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Breese, H; Maplethorpe, N; Toomse, M. (2011). *Take-up of tax credits*. National Center for Social Research.
- De Quintana, J; Griera, O; Miguel, F; Muñoz, L; Noguera, J; Tena-Sánchez, J. (2019). *Percepciones de estigma y take-up de prestaciones: un estudio experimental*. Barcelona: Grupo de Sociologia Analítica y Diseño Institucional (GSADI).
- Dubois, H. i Ludwinek, A. (2015). *Acces to Social Benefits: Reducing non take-up*. Luxemburg: Eurofound.
- Elster, J. (2002). *Alquimias de la mente. La racionalidad y las emociones*. Barcelona: Paidós/El Roure.
- Elster, J. (2007). *Explaining Social Behavior. More Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Güell-Sans, A; Tena-Sánchez, J. (2009). *¿Qué es una norma social? Una discusión de tres aproximaciones analíticas*. Barcelona: Revista Internacional de Sociologia (RIS).
- Hedström, P. (2006). *Explaining Social Change: An Analytical Approach*. University of Oxford.
- Mari-Klose, P. (2000). *Elección Racional*. Cuadernos Metodológicos. Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS).
- Sánchez-Cuenca, I. (2004). *Teoría de Juegos*. Cuadernos Metodológicos. Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS).

ANNEX 1: JOC NOTES 1

El siguiente juego forma parte de un estudio de investigación sociológica acerca del fenómeno del *non take-up* en las políticas sociales, llevado a cabo por Pere Joan Garcia de la Rocha en su Trabajo de Fin de Grado universitario. Se trata de un juego sencillo (y totalmente anónimo) donde debes hacer un ejercicio de imaginación e intentar recrear con exactitud y claridad la situación que te presentamos.

Vamos a transportarnos al mundo académico. Eres alumno/a universitario/a y estás en una clase con otros 20 compañeros y un profesor. Estáis cursando una materia de gran repercusión para vuestra preparación universitaria y tenéis que realizar un examen importante.

Después de hacer el examen, con tal de intentar ayudar a aquellos que lo necesiten y se hayan esforzado, el profesor os da la opción de sumar o bien 1 punto extra, o bien 3 puntos extra sobre vuestra nota total (recuerda que el examen se puntúa sobre 10). Puedes elegir la puntuación extra que creas más oportuna (1 o 3), pero si más del 25% del total de los alumnos de la clase escoge la opción de los 3 puntos extra, nadie sumará nada. En todos los casos la elección será siempre anónima e individual.

La materia en cuestión te resulta difícil y te cuesta, pero te has pasado la semana en la biblioteca estudiando y te has esforzado con creces, aunque finalmente el examen te ha salido muy mal y estas convencido/a de que vas a sacar una nota bastante baja, lejos del aprobado (o sea, del 5).

➤ **P.1** ¿Qué puntuación extra escoges?

- 1 punto extra.
- 3 puntos extra.

El número de alumnos que han escogido la opción de los 3 puntos extra supera el 25%, así que nadie suma nada adicional y tú, por lo tanto, suspendes.

➤ **P.2** Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero supones (y con razón) que casi la mitad de los alumnos prácticamente no habían estudiado (siempre los veías tomando cervezas en el bar de la universidad mientras tú estabas en la biblioteca) y en ningún caso merecían los 3 puntos más que tú. Sospechas que algunos de ellos pueden haber elegido esa opción, ya que iban a suspender. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

- *Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.*
 - *No te gusta porque no se esforzaron tanto como tú, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y elegir la opción de 1 punto.*
- **P.3** Además, te enteras de que algunos de los alumnos que estaban siempre contigo estudiando en la biblioteca hicieron muy buen examen, pero que a pesar de ello escogieron la opción de los 3 puntos extra sabiendo que igualmente ya iban a sacar una nota alta. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?
- *Te da igual. Entiendes que, pese a no necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.*
 - *No te gusta porque no los necesitaban tanto como tú, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su necesidad y elegir la opción de 1 punto.*
- **P.4** Finalmente, te dicen que algunos de los alumnos que se pasaron la semana en el bar de la universidad tomando cervezas hicieron muy buen examen, pero que a pesar de ello escogieron la opción de los 3 puntos extra sabiendo que igualmente ya iban a sacar una nota alta. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?
- *Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse ni necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.*
 - *No te gusta porque ni se esforzaron ni los necesitaban tanto como tú, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y necesidad y elegir la opción de 1 punto.*
- **P.5 (Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra)** ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?
- *Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos a pesar de tu esfuerzo y necesidad.*
 - *No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos sumarais algo.*

ANNEX 2: JOC NOTES 2

El siguiente juego forma parte de un estudio de investigación sociológica acerca del fenómeno del *non take-up* en las políticas sociales, llevado a cabo por Pere Joan Garcia de la Rocha en su Trabajo de Fin de Grado universitario. Se trata de un juego sencillo (y totalmente anónimo) donde debes hacer un ejercicio de imaginación e intentar recrear con exactitud y claridad la situación que te presentamos.

Vamos a transportarnos al mundo académico. Eres alumno/a universitario/a y estás en una clase con otros 20 compañeros y un profesor. Estáis cursando una materia de gran repercusión para vuestra preparación universitaria y tenéis que realizar un examen importante.

Después de hacer el examen, con tal de intentar ayudar a aquellos que lo necesiten y se hayan esforzado, el profesor os da la opción de sumar o bien 1 punto extra, o bien 3 puntos extra sobre vuestra nota total (recuerda que el examen se puntuaba sobre 10). Puedes elegir la puntuación extra que creas más oportuna (1 o 3), pero si más del 25% del total de los alumnos de la clase escoge la opción de los 3 puntos extra, nadie sumará nada. En todos los casos la elección será siempre anónima e individual.

La materia en cuestión te resulta difícil y te cuesta. Además, justamente esta semana te la has pasado sin pisar la biblioteca, tomando cervezas en el bar de la universidad con amigos y amigas y no has estudiado prácticamente nada. El examen, evidentemente, te ha ido muy mal y sabes que vas a suspender con una nota bastante baja, lejos del aprobado (o sea, del 5).

➤ **P.1** ¿Qué puntuación extra escoges?

- *1 punto extra.*
- *3 puntos extra.*

El número de alumnos que han escogido la opción de los 3 puntos extra supera el 25%, así que nadie suma nada adicional y tú, por lo tanto, suspendes.

➤ **P.2** Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero supones (y con razón) que hay alumnos que se esforzaron y estudiaron mucho más que tú (siempre los veías ir a la biblioteca mientras tú estabas en el bar de la universidad tomando cervezas). A pesar de eso, te enteras de que algunos de ellos han suspendido. Piensas que es muy probable que estos eligieran los 3 puntos extra. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

- *Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecían elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.*

- *No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecían los 3 puntos más que el resto de los alumnos.*
- **P.3** Además, te enteras de que algunos alumnos que veías siempre en la biblioteca estudiando hicieron muy buen examen, pero que a pesar de ello escogieron la opción de los 3 puntos extra sabiendo que igualmente ya iban a sacar una nota alta. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?
 - *Te da igual. Entiendes que, pese a no necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.*
 - *No te gusta porque no los necesitaban tanto como tú, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su necesidad y elegir la opción de 1 punto.*
- **P.4** Finalmente, te dicen que algunos de los alumnos que se pasaron la semana en el bar de la universidad tomando cervezas contigo hicieron muy buen examen, pero que a pesar de ello escogieron la opción de los 3 puntos extra sabiendo que igualmente ya iban a sacar una nota alta. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?
 - *Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse ni necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.*
 - *No te gusta porque no se esforzaron y encima no los necesitaban tanto como tú, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y necesidad y elegir la opción de 1 punto.*
- **P.5 (Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra)** ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?
 - *Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú no te habías esforzado nada y otros alumnos sí.*
 - *No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos sumarais algo*

ANNEX 3: JOC NOTES 3

El siguiente juego forma parte de un estudio de investigación sociológica acerca del fenómeno del *non take-up* en las políticas sociales, llevado a cabo por Pere Joan Garcia de la Rocha en su Trabajo de Fin de Grado universitario. Se trata de un juego sencillo (y totalmente anónimo) donde debes hacer un ejercicio de imaginación e intentar recrear con exactitud y claridad la situación que te presentamos.

Vamos a transportarnos al mundo académico. Eres alumno/a universitario/a y estás en una clase con otros 20 compañeros y un profesor. Estáis cursando una materia de gran repercusión para vuestra preparación universitaria y tenéis que realizar un examen importante.

Después de hacer el examen, con tal de intentar ayudar a aquellos que lo necesiten y se hayan esforzado, el profesor os da la opción de sumar o bien 1 punto extra, o bien 3 puntos extra sobre vuestra nota total (recuerda que el examen se puntúa sobre 10). Puedes elegir la puntuación extra que creas más oportuna (1 o 3), pero si más del 25% del total de los alumnos de la clase escoge la opción de los 3 puntos extra, nadie sumará nada. En todos los casos la elección será siempre anónima e individual.

La materia en cuestión te resulta difícil y te cuesta, pero te has pasado la semana en la biblioteca estudiando y te has esforzado con creces. Finalmente, el examen te ha salido muy bien y estás convencido/a de que vas a sacar una nota bastante alta, por encima del aprobado (o sea, del 5) y, probablemente, cerca del 10.

➤ **P.1** ¿Qué puntuación extra escoges?

- *1 punto extra.*
- *3 puntos extra.*

El número de alumnos que han escogido los 3 puntos extra supera el 25%, así que nadie suma nada adicional. Pero a ti no te preocupa, pues has sacado un 9.

➤ **P.2** Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero sabes que hay alumnos que se esforzaron tanto como tú (siempre estaban contigo en la biblioteca estudiando). A pesar de eso, te enteras de que algunos de ellos han suspendido. Piensas que es muy probable que estos eligieran los 3 puntos extra. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

- *Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecían elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.*
- *No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecían los 3 puntos más que el resto de los alumnos.*

- **P.3** Además, supones (y con razón) que casi la mitad de los alumnos prácticamente no habían estudiado (siempre los veías tomando cervezas en el bar de la universidad mientras tú estabas en la biblioteca). Sospechas que algunos de ellos pueden haber elegido la opción de los 3 puntos extra, ya que iban a suspender. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?
 - *Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.*
 - *No te gusta porque no se esforzaron tanto como otros, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y elegir la opción de 1 punto.*

- **P.4** Finalmente, te dicen que algunos de los alumnos que se pasaron la semana en el bar de la universidad tomando cervezas hicieron muy buen examen, pero que a pesar de ello escogieron la opción de los 3 puntos extra sabiendo que igualmente ya iban a sacar una nota alta. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?
 - *Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse ni necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.*
 - *No te gusta porque ni se esforzaron ni los necesitaban tanto como otros, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y necesidad y elegir la opción de 1 punto.*

- **P.5 (Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra)** ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?
 - *Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú no los necesitabas y otros alumnos sí.*
 - *No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos sumarais algo.*

ANNEX 4: JOC NOTES 4

El siguiente juego forma parte de un estudio de investigación sociológica acerca del fenómeno del *non take-up* en las políticas sociales, llevado a cabo por Pere Joan Garcia de la Rocha en su Trabajo de Fin de Grado universitario. Se trata de un juego sencillo (y totalmente anónimo) donde debes hacer un ejercicio de imaginación e intentar recrear con exactitud y claridad la situación que te presentamos.

Vamos a transportarnos al mundo académico. Eres alumno/a universitario/a y estás en una clase con otros 20 compañeros y un profesor. Estáis cursando una materia de gran repercusión para vuestra preparación universitaria y tenéis que realizar un examen importante.

Después de hacer el examen, con tal de intentar ayudar a aquellos que lo necesiten y se hayan esforzado, el profesor os da la opción de sumar o bien 1 punto extra, o bien 3 puntos extra sobre vuestra nota total (recuerda que el examen se puntuaba sobre 10). Puedes elegir la puntuación extra que creas más oportuna (1 o 3), pero si más del 25% del total de los alumnos de la clase escoge la opción de los 3 puntos extra, nadie sumará nada. En todos los casos la elección será siempre anónima e individual.

La materia en cuestión te resulta fácil y sencilla. Te has pasado la semana sin pisar la biblioteca, tomando cervezas en el bar de la universidad con amigos y amigas y no has estudiado prácticamente nada, pero de todas formas el examen te ha salido muy bien y estás convencido/a de que vas a sacar una nota bastante alta, por encima del aprobado (o sea, del 5) y, probablemente, cerca del 10.

➤ **P.1** ¿Qué puntuación extra escoges?

- *1 punto extra.*
- *3 puntos extra.*

El número de alumnos que han escogido la opción de los 3 puntos extra supera el 25%, así que nadie suma nada adicional. Pero a ti no te preocupa, pues has sacado un 9.

➤ **P.2** Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero supones (y con razón) que hay alumnos que se esforzaron y estudiaron mucho más que tú (siempre los veías ir a la biblioteca mientras tú estabas en el bar de la universidad tomando cervezas). A pesar de eso, te enteras de que algunos de ellos han suspendido. Piensas que es muy probable que estos eligieran los 3 puntos extra. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

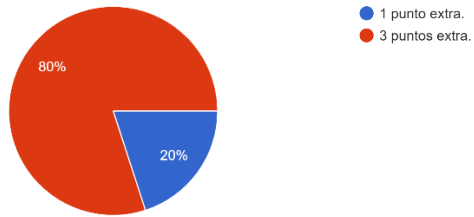
- *Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecían elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.*

- *No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecían los 3 puntos más que el resto de los alumnos.*
- **P.3** Además, sabes que casi la mitad de los alumnos prácticamente no habían estudiado (siempre estaban contigo tomando cervezas en el bar de la universidad). Sospechas que algunos de ellos pueden haber elegido la opción de los 3 puntos extra, ya que iban a suspender. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?
 - *Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.*
 - *No te gusta porque no se esforzaron tanto como otros, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y elegir la opción de 1 punto.*
- **P.4** Finalmente, te dicen que algunos de los alumnos que veías siempre en la biblioteca estudiando hicieron muy buen examen, pero que a pesar de ello escogieron la opción de los 3 puntos extra sabiendo que igualmente ya iban a sacar una nota alta. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?
 - *Te da igual. Entiendes que, pese a no necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.*
 - *No te gusta porque no los necesitaban tanto como otros, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su necesidad y elegir la opción de 1 punto.*
- **P.5 (Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra)** ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?
 - *Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú ni te habías esforzado ni necesitabas esos puntos, mientras que otros alumnos sí.*
 - *No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos sumarais algo.*

ANNEX 5: RESULTATS TRACTAMENT 1

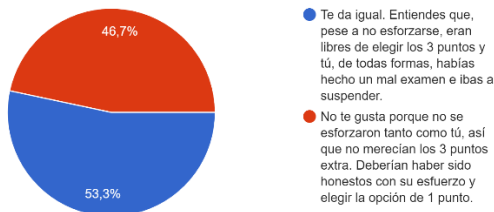
¿Qué puntuación extra escoges?

30 respuestas

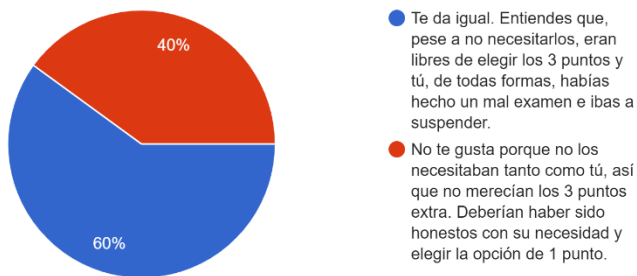
Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero supones (y con razón) que cas...te sientes respecto a ellos?

30 respuestas

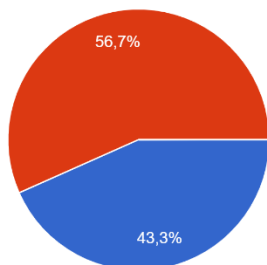
Además, te enteras de que algunos de los alumnos que estaban siempre contigo estud...te sientes respecto a ellos?

30 respuestas

Finalmente, te dicen que algunos de los alumnos que se pasaron la semana en el bar d... te sientes respecto a ellos?

30 respuestas

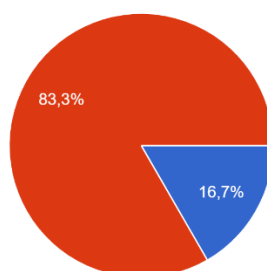

- Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse ni necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a sus...
- No te gusta porque ni se esforzaron ni los necesitaban tanto como tú, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y necesidad...

(Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra)

¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?

6 respuestas

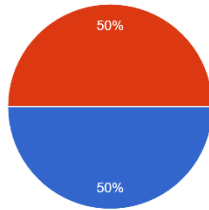

- Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos a pesar de tu esfuerzo y necesidad.
- No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos sumarais algo.

ANNEX 6: RESULTATS TRACTAMENT 2

¿Qué puntuación extra escoges?

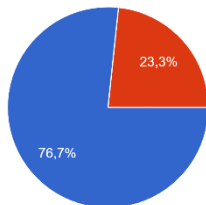
30 respuestas

- 1 punto extra.
- 3 puntos extra.

Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero supones (y con razón) que hay alumnos que se esfuerza...a. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

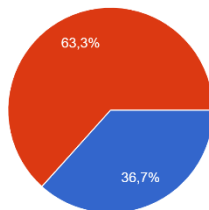
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecían elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.
- No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecían los 3 puntos más que el resto de los alumnos.

Además, te enteras de que algunos de los alumnos que veías siempre en la biblioteca estudiando hicieron muy bue...a. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

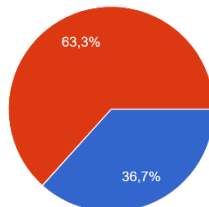
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, pese a no necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, no habías estudiado e ibas a suspender.
- No te gusta porque no los necesitaban tanto como tú, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su necesidad y elegir la opción de 1 punto.

Finalmente, te dicen que algunos de los alumnos que se pasaron la semana en el bar de la universidad tomando ce...ta. ¿Cómo te sientes respecto a ellos?

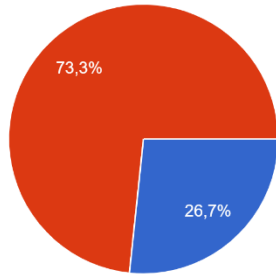
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse ni necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un mal examen e ibas a suspender.
- No te gusta porque no se esforzaron y encima no los necesitaban tanto como tú, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y necesidad y elegir la opción de 1 p...

(Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra)
¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?

15 respuestas

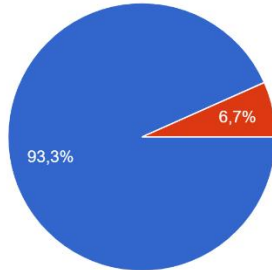

- Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú no te habías esforzado nada y otros alumnos sí.
- No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos...

ANNEX 7: RESULTATS TRACTAMENT 3

¿Qué puntuación extra escoges?

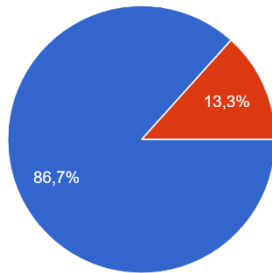
30 respuestas

- 1 punto extra.
- 3 puntos extra.

Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero sabes que hay alumnos que se...te sientes respecto a ellos?

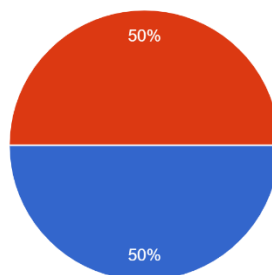
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecían elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.
- No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecían los 3 puntos más que el resto de los alumnos.

Además, supones (y con razón) que casi la mitad de los alumnos prácticamente no hab...e sientes respecto a ellos?

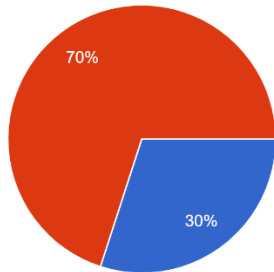
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.
- No te gusta porque no se esforzaron tanto como otros, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y elegir la opción de 1 punto.

Finalmente, te dicen que algunos de los alumnos que se pasaron la semana en el bar d... te sientes respecto a ellos?

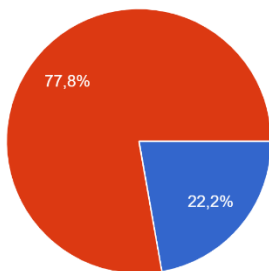
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse ni necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sa...
- No te gusta porque ni se esforzaron ni los necesitaban tanto como otros, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y necesidad...

(Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra)
¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?

27 respuestas

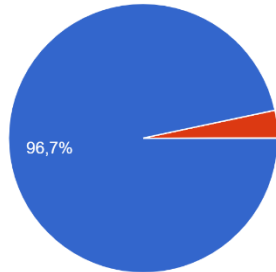

- Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzad/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú no los necesitabas y otros alumnos sí.
- No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos...

ANNEX 8: RESULTATS TRACTAMENT 4

¿Qué puntuación extra escoges?

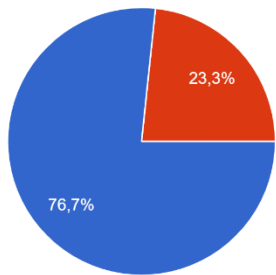
30 respuestas

- 1 punto extra.
- 3 puntos extra.

Desconoces quien ha elegido los 3 puntos extra, pero supones (y con razón) que hay... te sientes respecto a ellos?

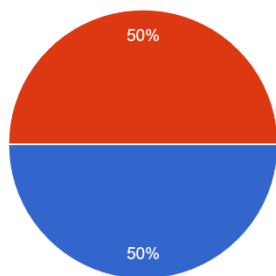
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, por su esfuerzo y necesidad, merecían elegir los 3 puntos más que el resto de los alumnos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.
- No te gusta porque, a pesar de su esfuerzo y necesidad, no merecían los 3 puntos más que el resto de los alumnos.

Además, sabes que casi la mitad de los alumnos prácticamente no habían estud...te sientes respecto a ellos?

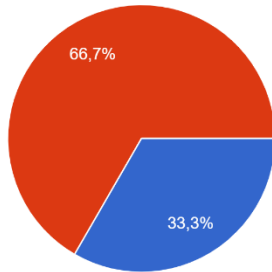
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, pese a no esforzarse, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.
- No te gusta porque no se esforzaron tanto como otros, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su esfuerzo y elegir la opción de 1 punto.

Finalmente, te dicen que algunos de los alumnos que veías siempre en la biblioteca... te sientes respecto a ellos?

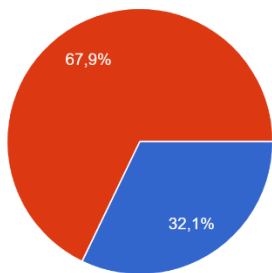
30 respuestas

- Te da igual. Entiendes que, pese a no necesitarlos, eran libres de elegir los 3 puntos y tú, de todas formas, habías hecho un buen examen e ibas a sacar una buena nota.
- No te gusta porque no los necesitaban tanto como otros, así que no merecían los 3 puntos extra. Deberían haber sido honestos con su necesidad y elegir la opción...

(Responde solo si escogiste la opción de 1 punto extra) ¿Por qué no elegiste la opción de los 3 puntos extra?

28 respuestas

- Te sentías incómodo/a (o incluso avergonzad/a) eligiendo los 3 puntos cuando otros lo merecían más puesto que tú ni te habías esforzado ni necesitabas esos puntos,...
- No te sentías incómodo/a (ni avergonzado/a) eligiendo los 3 puntos ni crees que nadie lo mereciera más que tú, pero de esta forma aumentabas las probabilidades de que todos...